

HYTE-toimintamalli

1 / 2020

Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikka (Pakka)

Toimintamallin kuvaus: Jaana Markkula & Katariina Warpenius

Toimintamallin vertaisarviointi: Sanna Kailanto, Jani Selin & Tanja Hirschovits-Gerz

Hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimintamallien arviointi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Institutet för hälsa och välfärd

Finnish Institute for Health and Welfare

www.thl.fi

1 / 2020

Toimitus

hytearviointi@thl.fi

Päätoimittaja

Projektipäällikkö, Marika Kylänen
(etunimi.sukunimi@thl.fi, 029 524 7882)

Toimittaja

Kehittämispäällikkö, Elisa Kostiainen
(etunimi.sukunimi@thl.fi, 029 524 8602)

Taittäjä

Projektiassistentti, Jenni Lintunen

Julkaisija

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yksikkö
Mannerheimintie 166, A4
PL 30, 00271 Helsinki
Puh/tel +358 29 524 6000
www.thl.fi

Julkaisusarja

HYTE-toimintamalli
ISSN 2737-2936 (verkkójulkaisu)

Julkaisupaikka

HYTE-toimintamallien arvioinnit verkossa:
<https://thl.fi/hytearviointi>

Arkistointi

HYTE-toimintamallien arviointien arkistointi,
Julkari:
<https://www.julkari.fi/>

HYTE-toimintamallin lähetys arviointiin

hytearviointi@thl.fi

Sosiaalinen media

Twitter
https://twitter.com/HYTE_arviointi
LinkedIn
<https://linkedin.com/company/hyte-toimintamallien-arviointi>

HYTE-toimintamallien arviointi

Hyvinvointia ja terveyttä edistävien (HYTE) toimintamallien arviointi on avoin tiedolla johtamisen palvelu, jonka kehittäminen alkoi THL:ssä vuonna 2019. Palvelu tarjoaa vertaisarvioitua tietoa näyttöön perustuvista toimintamalleista, joita julkaistaan HYTE-toimintamalli-julkaisusarjassa.

Arviointiin otetaan HYTE-toimintamalleja eri aloilta, jotka edistävät hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta ja osallisuutta, edistävät yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta, ehkäisevät eriarvoisuutta, hyvinvointi- ja terveyseroja, syrjäytymistä ja yksinäisyyttä, sekä edistävät sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä kehityksestä.

HYTE-toimintamalli-julkaisusarja

HYTE-toimintamalli-julkaisusarjassa on julkaistu toimintamallien arviointeja vuodesta 2019 lähtien. Jokainen toimintamalli käy läpi systemaattisen arviointiprosessin, joka tehdään yhteismitallisin kriteerein. Arvioinnit perustuvat toimintamallin edustajan kuvaukseen toimintamallista ja vähintään kahden arvioitsijan lausuntoon. Arviointi tehdään asteikolla 1-5 (heikko-erinomainen). Arvioinnin kohteena on toimintamallien vaikuttavuus, näyttö ja sovellettavuus käytäntöön. Arviointi on luonteeltaan kehittävä.

Arvioitsijoina voivat toimia toimintamallin riippumattomat asiantuntijat ja kokemusasiantuntijat. Menetelmänä on avoin vertaisarviointi, joka on laadunvarmistuksen ja kehittämisen keino. Arvioitsija voi valita tekeekö hän arvioinnin anonyymisti vai avoimesti.

Julkaisu sisältää toimintamallin edustajan tekemän kuvauksen toimintamallista ja yhteenvedon arvioitsijoiden lausunnoista.

HYTE-toimintamalli-julkaisusarjan kielet ovat suomi, ruotsi ja englanti. Jokainen arviointi julkaistaan erillisenä pdf-tiedostona thl.fi-sivuilla ja arkistoidaan Julkariin

Tiivistelmä

Toimintamallin nimi: Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikka (Pakka) -toimintamalli.

Tausta ja tavoite: Kunnilla on lakisääteinen velvoite huolehtia ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä alueellaan (523/2015). Pakka-toimintamallia kehitettiin vuosina 2004–2007 Stakesin pilottihankkeessa paikallisten alkoholihaittojen ehkäisyyn. Nykyään toimintamallin tavoitteena on rajoittaa alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapelien saatavuutta tehostamalla olemassa olevien lakien toimeenpanoa liittyen alaikäisille ja päihtyneille myyntiin/anniskeluun. Lisäksi vaikutetaan yhteisövaikuttamisen keinoin asenteisiin ja ikärajavaltovottavien tuotteiden sosiaaliseen saatavuuteen eli välittämiseen alaikäisille. Näin edistetään alaikäisten päihteyttömyyttä, nikotiinittomuutta, rahapelaamattomuutta ja ehkäistään humalajuomisesta aiheutuvia haittoja.

Käyttö: Suomessa käyttö alkanut vuonna 2004. Käytössä useissa kunnissa.

Kohderyhmä: Toimintamallin kohteena on koko paikallinen yhteisö, mutta toimintaa kohdennetaan alaikäisiin ja heidän vanhempiinsa sekä riskijuomistilanteissa eritoten täysi-ikäisiin nuoriin ja vanhempiin aikuisiin.

Soveltuvuus eri kohderyhmiin: Koko väestö.

Menetelmä: Pakka perustuu tutkimustietoon samanaikaisesti vaikuttavista yhteisötason toimenpiteistä. Sillä vaikutetaan elinkeinotoimijoiden, eritoten vähittäismyynti- ja anniskelupaikkojen vastuullisuuteen, myynnin kontrolliin, viranomaisyhteistyöhön ja sosiaaliseen sääntelyyn.

Seuranta ja arviointi: Seuraamalla paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelitilannetta eli saatavuuden, vastuullisuuden ja haittojen kehitystä voidaan arvioida, kuinka asetetut tavoitteet toteutuvat. Tietoa saadaan esimerkiksi vähittäismyyntiin ikärajavaltovontaa testaavilla ostokokeilla, ravintoloiden asiakasarvioinneilla haitoista, kouluterveyskyselyllä sekä poliisin tilastoista ja alkoholihallinnon valvontatilastoista.

Tulokset ja vaikutukset: Vuosien 2004–2007 arviointitutkimuksessa osoitettiin, että Pakka vaikuttaa alkoholijuomien saatavuuden sääntelyyn sekä alaikäisten juomiseen ja juomista koskeviin asenteisiin. Kuntakyselyn (2016) perusteella 2,7 miljoonaa suomalaista asuu Pakka-toimintaa toteuttavilla alueilla.

Vaikuttavuus: Toimintamallilla on vahva lakiperusta, ja se on kirjattu keskeisiin kansallisiin toimintaohjelmiin. Olennaista vaikuttavuuden näkökulmasta on huolehtia paikallisesti, että toimintamallia toteutetaan riittävässä laajuudessa. THL tukee Pakka-toimintaa muun muassa tarjoamalla verkkopalveluita ja koordinoimalla kansallisen Pakka-kehittäjäverkoston toimintaa.

Kustannusarvio: Kustannukset vaihtelevat kunnan koon ja mallin käytön laajuuden mukaan.

Kustannusvaikuttavuus: Ei ole tutkittu.

Jatkokehittäminen: Laadukas ja tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttää monilla alueilla kuntarajat ylittävää yhteistyötä. Pakka-toimintamallin käynnistämisen tueksi THL tarjoaa verkkomateriaalien lisäksi verkkokoulua vuoden 2022 alusta.

Avainsanat: alkoholi, tupakka, rahapelit, ehkäisevä päihdetyö.

Teema-alue: Hyvinvointi ja terveyserot; Nuoret ja perheet; Mielenterveys; Sosiaalinen toimintakyky ja osallisuus; Työ- ja toimintakyky; Yhdenvertaisuus

Toimintamallin yhteyshenkilö Suomessa: Jaana Markkula ja Katariina Warpenius (etunimi.sukunimi@thl.fi)

Toimintamallin arvioitsijat: Sanna Kailanto, Jani Selin ja Tanja Hirschovits-Gerz

Kansalliset verkkosivut: www.thl.fi/pakka

Arviointiluokka: Kansallisesti pitkään käytössä ollut toimintamalli (yli 10 vuotta)

Kokonaisarviointi: 4/5 (kiitettävä)

Pakka on näyttöön perustuva ehkäisevän päihdetyön toimintamalli. Toiminnan toteutumiseksi ja kehittämiseksi tarvitaan työn resursointia ja pitkäjänteistä sitoutumista tavoitteisiin, yhteiseen tekemiseen ja arviointiin. Systemaattisesti kerätty asiantuntija- ja kokemustieto tarjoaisi tärkeää näkökulmaa alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisytyöhön.

Arvioinnin päivämäärä: 23.3.2020

Sammandrag

Praktiks namn: Praktik för lokal politik om alkohol, tobak och spel om pengar (Pakka)

Bakgrund och mål: Kommunerna har en lagstadgad skyldighet att inom sitt område sköta om organiseringen av det förebyggande rusmedelsarbetet (523/2015). Pakka utvecklades i Stakes 2004–2007 i syfte att minska skador från alkohol. I dag är praktikens mål att begränsa tillgången till alkohol, tobaks- och nikotinprodukter, samt spel om pengar genom effektiv kontroll av åldersgränser och utskänkning till berusade. I praktiken ingår även samhällsengagemang med syftet att påverka den sociala tillgängligheten (dvs. förmedling till minderåriga), samt påverka attityderna till alkohol, tobak och nikotinprodukter och spel om pengar. Praktiken är en metod för att främja alkohol-, rök- och spelfrihet bland minderåriga samt förebygga skador orsakade av berusningsdrickande.

Användning: Startat 2004 i Finland. Praktiken används i många kommuner.

Målgrupp: Praktiken riktar sig till hela det lokala samfundet, men verksamheten riktas i synnerhet till minderåriga och deras föräldrar samt när det gäller riskfyllt drickande till myndiga ungdomar och äldre vuxna.

Lämplighet för olika målgrupper: Hela befolkningen.

Metod: Pakka utgår från forskningsdata som används för att påverka näringsaktörernas, i synnerhet detaljhandels- och utskänkningsställets ansvarsfullhet, kontroll av försäljningen och myndighetssamarbetet samt samhällets sociala reglering.

Uppföljning och utvärdering: Genom att följa den lokala utvecklingen beträffande alkohol, tobak och spel om pengar kan man utgående från tillgång, ansvarsfullhet och olägenheter bedöma hur de uppställda målen uppnås. Den lokala situationen kan kartläggas till exempel genom: köpprov om ålderskontroller inom detaljhandeln, restaurangernas kundbedömningar, skolhälsoenkäten, polisens statistik och alkoholförvaltningens tillsynsstatistik.

Resultat och effekter: I en utvärderingsstudie åren 2004–2007 framgick att Pakka påverkar hur tillgången till alkoholdrycker regleras samt minderårigas drickande och attityder till drickandet. Enligt kommunenkäten (2016) bor 2,7 miljoner finländare i områden som bedriver Pakka.

Effektivitet: Pakka har en stark förankring i lagen och den har noterats bland de centrala nationella åtgärdsprogrammen. För att praktiken ska fylla sin funktion är det viktigt att på det lokala planet se till att praktiken genomförs i tillräcklig omfattning. THL stöder Pakka bland annat genom att erbjuda webbtjänster och samordna verksamheten i det nationella nätverket för Pakka-utvecklare.

Kostnadsberäkning: Kostnaderna varierar beroende på kommunens storlek och praktikens användningsgrad.

Kostnadseffektivitet: Har inte undersökts.

Vidareutveckling: Ett högklassigt och ändamålsenligt genomförande förutsätter på många områden samarbete över kommungränserna. Som stöd för att starta Pakka tillhandahåller THL förutom webbmateriale även en webbskola från början av 2022.

Nyckelord: alkohol, tobak, spel om pengar, förebyggande rusmedelsarbete.

Teman: Välfärd och hälsoskillnader, Unga och familjer, Psykisk hälsa; Social funktionsförmåga och delaktighet; Arbets- och funktionsförmåga; Jämlikhet

Kontaktperson för praktiken i Finland: Jaana Markkula och Katariina Warpenius (fornamn.efternamn@thl.fi)

Referentgranskare för praktiken: Sanna Kailanto, Jani Selin och Tanja Hirschovits-Gerz

Nationell webbplats: www.thl.fi/pakka

Utvärderingsklass: Praktik som har varit i bruk nationellt under lång tid (över 10 år)

Helhetsbedömning: 4/5 (berömlig)

Pakka är en evidensbaserad praktik för förebyggande rusmedelsarbete. Praktiken förutsätter tillräckliga resurser för arbete samt ett långsiktigt engagemang i de gemensamma målen, det gemensamma arbetet och utvärdering av arbetet. Systematiskt insamlade expert- och erfarenhetsdata skulle bidra med ett viktigt perspektiv på förebyggande av skadeverkningar från alkohol, tobak och spel om pengar.

Utvärderingsdatum: 23.3.2020

Summary

Name of the practice: The Local alcohol, tobacco and gambling policy model (Pakka)

Background and aims: Municipalities have a statutory obligation to take care of organising preventative substance abuse work in the area (523/2015). Pakka was developed in the pilot project (2004-2007) of the National Research and Development Center for Welfare and Health to reduce the harmful effects and problems caused by alcohol. The objective is to limit the availability of alcohol, tobacco and nicotine products, and gambling through efficient control of selling/serving to minors and inebriated persons. The aim is also community prevention; to influence attitudes and reduce the social availability of the products and prevent supplying them to minors. This way, it is possible to promote life without intoxicants, smoking and gambling and prevent harmful effects of binge drinking.

Use of the practice: Started 2004 in Finland. Is in use in many municipalities.

Target group: The target of the practice is the entire local community. The activities are targeted particularly at minors, their parents, and in the case of risky drinking, to young people and to older adults.

Applicability to different target groups: The whole population.

Method: Pakka is based on research data. It is used to increase responsible actions of businesses especially in retail sales and licensed premises and to improve sales control, cooperation with the authorities and social regulation.

Monitoring and evaluation: By monitoring the local situation in alcohol and tobacco use and gambling, it is possible to assess how the objectives set are achieved from the perspectives of availability, social responsibility and harmful effects. Information is obtained using the following methods, for example: mystery shopping that tests age-limit control in retail stores, customer evaluations of harm in restaurants, bars and night-clubs, school health survey, police statistics and monitoring statistics of alcohol administration.

Results and impacts: An evaluation study (2004-2007) shows that Pakka affects the regulation of the availability of alcoholic beverages, drinking by minors and minors' attitudes to drinking. Based on a survey sent to municipalities (2016), 2.7 million Finns live in regions where Pakka activities are implemented.

Effectiveness: The practice has a strong legal basis and it has been recorded in the key national action programmes. It is essential from the point of view of the functioning of the practice to make sure locally that the evidence-based practice is implemented to a sufficient extent. THL supports the Pakka activities for example by offering network services and by coordinating the operation of the national Pakka developer network.

Cost estimate: The costs vary depending on the size of the municipality and the extent to which the practice is used

Cost-effectiveness: Not studied

Further development: Appropriate and high-quality implementation of the practice will require cooperation across municipal boundaries in many regions. To support the launch of the Pakka, THL offers online material as well as from the beginning of 2022, also an online course for beginners.

Keywords: alcohol, tobacco, gambling, preventative substance use work.

Theme areas: Health and welfare inequalities; Young people and families; Mental health; Social functioning and inclusion; Work ability and functional capacity; Equality

Contact person for the practice in Finland: Jaana Markkula and Katariina Warpenius (firstname.lastname@thl.fi)

Peer-reviewers of the practice: Sanna Kailanto, Jani Selin and Tanja Hirschovits-Gerz

National website: www.thl.fi/pakka

Evaluation category: Practice that has been in use nationally for a long time (over 10 years)

Overall evaluation: 4/5 (very good)

Pakka is a practice for preventative substance use work. The allocation of resources required for the work and long-term commitment to the objectives, working together and the evaluation are required to implement and develop the activities. Systematically collected expert- and experiential knowledge provides an important perspective to preventing the harmful effects of alcohol, tobacco and gambling.

Date of the evaluation: 23 March 2020

Sisällys

1 PAKKA-TOIMINTAMALLIN KUVAUS	7
1.1 Toimintamallin vaikuttavuusketju	7
Tavoite, tausta ja tarve	7
Kohderyhmä, asiantuntijat ja sidosryhmät	8
Menetelmä	9
Seuranta ja arviointi.....	10
Tulokset, vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	11
Johtaminen ja hallinto.....	11
Viestintä.....	12
Etiikka ja riskit	12
Resurssit ja kustannusarvio	13
Jatkokehittäminen	13
Yhteenveto vaikuttavuudesta.....	13
1.2 Toimintamallin näyttöön perustuva tieto	14
Tutkimustietoon perustuva näyttö	14
Asiantuntijatietoon perustuva näyttö	14
Kokemusasantuntijatietoon perustuva näyttö.....	15
Yhteenveto näyttöön perustuvasta tiedosta	15
1.3 Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön	16
Sovellettavuus Suomeen.....	16
Sovellettavuus eri kohderyhmiin	16
Olemassa olevat rakenteet ja verkostot	16
Koulutus ja koulutusmateriaalit.....	16
Käyttö Suomessa ja kansainvälisesti	17
Yhteenveto sovellettavuudesta käytäntöön	17
1.4 Toimintamallin lähteet	18
2 PAKKA-TOIMINTAMALLIN VERTAISARVIOINTI	22
Arvio toimintamallin vaikuttavuudesta	22
Arvio toimintamallin näyttöön perustuvasta tiedosta	26
Arvio toimintamallin sovellettavuudesta käytäntöön.....	28
Kokonaisarviointi	30
LIITTEET	31

1 PAKKA-TOIMINTAMALLIN KUVAUS

1.1 Toimintamallin vaikuttavuusketju¹

Tavoite, tausta ja tarve

Tavoite

Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Pakka-toiminnan tavoitteena on rajoittaa alkoholin, tupakan ja rahapeliin saatavuutta alaikäisille ja päihtyneille myyntiä/anniskelua tehostamalla niitä koskevien lakien toimeenpanoa paikallisesti. Mallilla vaikutetaan myös näiden ikärajoitettavien tuotteiden sosiaaliseen saatavuuteen eli välittämiseen alaikäisille. Näin edistetään alaikäisten päihteettömyyttä, nikotiinittomuutta ja rahapelaamattomuutta, sekä ehkäistään humalajuomisesta aiheutuvia haittoja.

Tausta

Toimintamalli pohjaa kansainväliseen tutkimustietoon vaikuttavista toimenpiteistä (ml. viranomaisvalvonta, elinkeinotoimijoiden koulutus, yhteisötiedottaminen, yhteistyörakenteiden luominen ja asukkaiden osallisuuden vahvistaminen), joilla voidaan vaikuttaa elinkeinotoimijoiden vastuullisuuteen ja myynnin kontrolliin sekä yhteisön sosiaaliseen sääntelyyn ja edelleen vähentää alkoholihaittoja.

Toiminnan perusajatus on, että vaikuttamalla ihmisten elinympäristöön ja rajoittamalla haitallisten tuotteiden saatavuutta (lain edellyttämällä tavalla) voidaan edistää ihmisten, yhteisöjen ja väestön terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Yhdistämällä toisiaan tukevia interventioita systemaattiseksi kokonaisuudeksi voidaan lisätä niiden vaikuttavuutta. Nykyään toimintamalli kattaa alkoholin lisäksi myös muut lailliset ikärajoitettavat riippuvuutta aiheuttavat tuotteet (ts. tupakka- ja nikotiinituotteet sekä rahapelit).

Vaihtoehtoisesti elinkeinotoimijoiden vastuullisen myynnin ja anniskelun tehostaminen voisi olla pelkästään vähittäismyynnin ja anniskelun omavalvonnan ja/tai viranomaisvalvonnan varassa.

Pakka-toimintamallilla voidaan kuitenkin toteuttaa eri toimijoiden koordinoitu yhteistyö alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapeliin saatavuuden ja niistä aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Myös laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä velvoittaa kunnat sovittamaan yhteen elinkeinoelämän ja valvontaviranomaisten päihde- ja tupakkahaittoja ehkäisevä toiminta kuntien ennaltaehkäisevien toimien kanssa paikallisella tasolla. Pakka-toimintamalli lisää asukkaiden, nuorten ja riskikuluttajien tietoisuutta saatavuuden sääntelyn merkityksestä ja keinoista terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tällä voidaan parhaimmillaan rajoittaa ikärajoitettavien tuotteiden sosiaalista saatavuutta alaikäisten parissa. Myös asukkaiden oikeus osallistua omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon paranee Pakka-toimintamallin avulla.

¹ Pakka-toimintamallin kuvaukseen on tehty pieniä päivityksiä vuonna 2022 uusien materiaalien ja toimintaympäristön muutosten myötä.

Tarve

Vuosituhanen vaihteessa alkoholijuomien kansallisia sääntelyjärjestelmiä vapautettiin Suomessa ja syntyi tarve tehostaa alkoholihaittojen ehkäisyä paikallisella tasolla. Vastaava kehitys jatkui 2010-luvun lopulla. Tupakka- ja nikotiinituotteiden osalta tarvetta on tehostaa työtä tupakkalakiin kirjatun Savuton Suomi 2030 -tavoitteen saavuttamiseksi. Niin alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden kuin rahapeliengin osalta tarve on suojata alaikäisiä riippuvuutta aiheuttavilta tuotteilta.

Kohderyhmä, asiantuntijat ja sidosryhmät

Kohderyhmä

Toimintamalli kohdentuu alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapeliengin myynti/anniskelu/välittämistilanteisiin, joissa alaikäisille ei saa myydä, anniskella eikä välittää näitä tuotteita. Vastaavasti päihtymyksen tunnusmerkit täyttävälle ei saa myydä tai anniskella alkoholia. Näin toiminta kohdentuu paikallisessa väestössä alaikäisiin ja riskijuomistilanteisiin sekä sosiaalisen sääntelyn tehostamisen osalta etenkin vanhempiin sekä täysi-ikäisiin nuoriin.

Asiantuntijat ja sidosryhmät

Pakka-toimintamallia toteutetaan kunnan tai alueen olemassa olevissa puitteissa. Pakka-toiminnan koordinoinnin kotipesä voi sijaita monenlaisissa organisaatioissa ja yksiköissä. Pakka-toimintamallin toteuttamista tukee koordinaattorin nimeäminen. Vastuuorganisaatio huolehtii koordinaattorin palkkaamisesta ja toiminnan rahoituksesta.

Yleisimmin vastuu koordinoinnista on ehkäisevän päihdetyön, sosiaali-, terveys-, nuoriso- tai sivistystoimen alueilla. Vastuuorganisaationa voi olla esimerkiksi kunta tai maakunta, osaamiskeskus tai terveydenhuollon kuntayhtymä.

Toimintamalli perustuu paikallisten ja alueellisten avaintoimijoiden sujuvaan yhteistyöhön. Käytännössä kunnan ammattilaiset, vähittäismyynnin ja anniskelun toimijat, viranomaiset, järjestöt, paikalliset asukkaat ja media toteuttavat Pakka-toimintamallia yhteistyössä.

Yhteistyöhön pyritään saamaan mukaan:

- Ravintoloiden ja vähittäismyymintapaikkojen yrittäjät ja henkilökunta
- Viranomaiset: alkoholi- ja terveystarkastajat ja poliisi
- Poliittiset päättäjät
- Kunnan eri hallinnonalojen työntekijät
- Järjestöt
- Media
- Kansalaiset, etenkin nuoret ja nuorten vanhemmat
- Oppilaitokset

Hyvinvointialueet voivat tukea Pakka-toimintamallin käyttöönottoa ja toteuttamista osana kunnille tarjoamaansa asiantuntijatukea. Alueen Pakka-toimintamallin tuesta ja kuntayhteistyöstä on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiristä Eksotesta, jossa yksi toimintamalliin liittyvistä yhteistyöryhmistä, tarjontatyöryhmä, on organisoitu maakuntatasolle. Vastaavasti joillain isommilla alueilla tarjontatyöryhmät toimivat seututasolla.

Menetelmä

Suunnittelu

Pakka-toiminnan käynnistämisen edellytyksenä on:

- Kunnan tai alueen johdon päätös toiminnan käynnistämisestä
- Aluetta hyvin tuntevan koordinaattorin nimeäminen
- Riittävän rahoituksen varmistaminen
- Esimiehen ja vastuorganisaation tuki koordinaattorille
- Toiminnan ohjaaminen jonkin alueella toimivan monialaisen työryhmän toimesta (esim. päihde- tai hyvinvointityöryhmä)
- Keskeisten toimijoiden kokoaminen yhteiseen työryhmään (Tarjontatyöryhmä)

Pakka-toimintamallille on kuvattu osakokonaisuudet:

- Koordinaatio
- Suunnitelmallinen yhdessä tekeminen ja toimintojen yhteensovittaminen
- Elinkeinon omavalvonnan sekä vastuullisen myynnin ja anniskelun kehittäminen
- Valvonnan ja lupahallinnon tehostaminen
- Paikallispoliittinen vaikuttaminen
- Nuorten ja vanhempien aktivoiminen
- Onnistunut mediayhteistyö
- Paikallisten ja seudullisten rakenteiden vahvistaminen

Toteutus

Pakka-toimintamallin käynnistämisessä ja toteuttamisessa olennaisia ovat seuraavat vaiheet:

- 1) Pakka-toiminnan lanseeraaminen alueelle ja resurssien kartoittaminen
- 2) Tiedon kokoaminen toimintaympäristöstä (ml. tehty työ, päihdetilanne, rakenteet, toimijat)
- 3) Verkostojen ja pysyvien rakenteiden luominen
- 4) Toimijoiden sitouttaminen ja innostaminen
- 5) Toiminnan käynnistäminen yhteistyössä (ml. toimijoiden kannustaminen muuttamaan toimintaansa toimintamallin tavoitteita tukevaksi)
- 6) Saatavilla olevan tuen hyödyntäminen
- 7) Toiminnasta viestiminen
- 8) Jatkuva arvioiminen
- 9) Jatkuvuuden varmistaminen

Lisätietoja:

- [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu \(THL, 2017\)](#)
- [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy - Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin \(THL, 2013\)](#)
- Pakka-toimintamalli THL:n verkkosivuilla: www.thl.fi/pakka

Juurutus

Pakka-toimintamallin käyttöönottoa tukevissa ohjeistuksissa on kiinnitetty erikseen huomiota toimintamallin juurruttamiseen heti käynnistämisestä alkaen. Ohjeistus on, että toimintamalli olisi osa kunnassa tehtävää lakisääteistä ehkäisevää päihdetyötä ja pysyvää toimintaa, ei hanke.

Toimintamallin juurtumista tukee se, että työ sopii kunnan tilanteeseen ja että mukana on sitoutuneita ja innostuneita toimijoita:

- Toimintamallin toteutus sovitetaan osaksi paikallista historiaa, tilannetta ja rakenteita.
- Realistiset tavoitteet sovitaan ja toiminta suunnitellaan läpinäkyvästi yhteistyössä.
- Avaintoimijat osallistetaan suunnitteluun ja toteuttamiseen.
- Seurataan kunnan tilannetta ja työn etenemistä.
- Hyödynnetään medianäkyvyyden mahdollisuudet: onnistumisista palkitseminen, haasteista muistuttaminen.

Seuranta ja arviointi

Pakka-toimintamallin toteuttamiseen sisältyvä ajatus toiminnan jatkuvasta arvioinnista. Erilaisten mittareiden avulla voidaan seurata, kuinka asetetut tavoitteet ovat toteutuneet ja onko toiminta ollut tuloksellista. Lisäksi eri menetelmin kootulla tiedolla kannustetaan toimijoita yhteiskehittämiseen.

Tulosmittareilla saadaan määrällistä tietoa Pakka-toiminnan tuloksista. Tietoa voidaan saada esimerkiksi:

- vähittäismyynnin ostokokeilla
- ravintoloiden asiakasarvioinneilla
- kouluterveyskyselyn alkoholi-, tupakka- ja rahapelikysymyksistä (ks. Sotkanet ja kunnan päihdeavainindikaattorit)
- Poliisin tilastoista (esim. julkisten paikkojen väkivallanteot öiseen aikaan)
- alkoholihallinnon valvontatilastoista (esim. järjestyshäiriöiden vuoksi menetetyt anniskeluluvat)

Kohderyhmän, asiantuntijoiden ja sidosryhmien osallistuminen

Yhteistyöryhmissä on edustettuna keskeiset toimintaan osallistuvat sidosryhmät. Niissä sovitaan toiminnan yhteiset tavoitteet sekä tavat edistää tavoitteiden saavuttamista. Yhteisten toimien lisäksi kukin huolehtii omasta roolistaan Pakka-toimintamallissa:

- Viranomaiset tehostavat valvontaa ja yhteistyötä
- Elinkeino toimii vastuullisesti ja kehittää omavalvontaansa
- Nuoret, vanhemmat ja muut kuntalaiset osallistuvat toimintaan ja vaikuttavat päihdekulttuuriin
- Kuntatyöntekijät ja järjestöt toimivat yhdessä päihdehaittojen ehkäisyssä vahvistaen samalla koordinoitusti toimintamallin mukaista työtä omalla sektorillaan.
- Paikalliset päättäjät luovat edellytykset ja resurssit toimintamallin toteuttamiselle
- Media antaa toiminnalle paikallista näkyvyyttä ja pitää yllä kansalaiskeskustelua

Tulokset, vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Tulokset

Mittarit kertovat tavoitelluista muutoksista tietyllä aikavälillä:

- Pitkä aikaväli: alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen esiintyvyys
- Keskipitkä aikaväli: alkoholin, tupakan ja rahapelien saatavuus alaikäisille ja päihtyneille
- Lyhyt aikaväli: myönteiset palautteet koulutuksista ja seminaareista, yksittäisen intervention onnistuminen, some- ja medianäkyvyys, yhteistyöhön osallistuvien määrä ja aktiivisuus.

On hyvä huomata, että kevyillä tai yksittäisillä Pakka-toimilla ei yksin saada aikaan riittävän vahvoja vaikutuksia, jotta ne näkyisivät indikaattoreissa. Lisäksi tuloksiin voi vaikuttaa myös muu kunnassa tehtävä päihdetyö, kuten koulujen ja oppilaitosten päihdekasvatus sekä sen määrä ja laatu tai harjoitettu elinkeinopolitiikka, eli linjaukset liittyen esimerkiksi alkoholisponsorointiin tai alkoholimainontaan julkisissa tiloissa.

Parhaimmillaan pitkällä aikavälillä haittojen vähentyminen johtaa palvelujärjestelmän ja järjestyksenpidon kuormituksen ja kustannusten vähentymiseen.

Vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus

Pakka-vaikuttavuustutkimuksen tulokset olivat monimuotoisia. Joitain vaikutuksia voidaan luonnehtia hyviksi, kokonaisuutta ehkä tyydyttäväksi ja joistain mittauksista ei saatu tuloksia.

Pakka-toimintamallin kustannusvaikuttavuutta ei ole tutkittu Suomessa. Kansainvälisessä kirjallisuudessa on joitain esimerkkejä laskelmista vastaavista toimintamalleista. Esimerkkinä Ruotsin STAD-toimintamalli anniskelun osalta: *A multi-component alcohol prevention programme targeting licenced premises: "the base case cost-saving ratio was 1:39"* (Mansdotter ym. 2007).

Johtaminen ja hallinto

Pakka-toimintamallia toteutetaan kunnan tai alueen olemassa olevissa puitteissa. Pakka-toiminnan koordinoinnin kotipesä voi sijaita monenlaisissa organisaatioissa ja yksiköissä. Vastuuorganisaatio huolehtii koordinaattorin palkkaamisesta ja toiminnan rahoituksesta. Yleisimmin vastuu koordinoinnista on ollut sosiaali- ja terveys- tai sivistys- ja nuorisotoimen hallinnonalueilla.

Pakka-malli tarvitsee vastaavan henkilön, joka koordinoi toimintaa. Koordinaattorilla on oltava mandaatti sekä riittävät resurssit toimia. Pakka-koordinaattori muun muassa kokoaa yhteen eri toimijat ja ylläpitää paikallisia yhteistyöverkostoja ja työryhmiä sekä ennen kaikkea motivoi yhteiseen toimintaan sitä yhteistyössä suunnitellen, kehittämällä ja seuraten.

Käytännössä työn tueksi on hyvä perustaa työryhmät, joihin keskeiset tarjonnan ja sääntelyn toimijat kutsutaan mukaan. Olennaista työryhmissä on luottamuksellisten keskustelujen mahdollistuminen. Tästä syystä kunnissa on usein päädytty jakamaan tarjonnan (ml. elinkeino ja valvontaviranomaiset) ja kysynnän puolen (järjestöt, nuoret jne.) toimijat eri yhteistyöryhmiin.

Lisäksi on tarpeellista raportoida Pakka-toiminnasta ja tilanteen kehittymisestä kunnan päättäviin elimiin sekä toimintaa ohjaavalle / koordinoivalle ryhmälle. Tässä kohdin on huolehdittava toimintaa ja sen arviointia tukevien mittareiden näkymisestä kunnan ja hyvinvointialueen

toiminnan suunnittelussa ja seurannassa (esim. hyvinvointikertomus, ehkäisevän päihdetyön toimintasuunnitelma tai vastaava).

Viestintä

Viestintä on keskeinen osa yhteisövaikuttamista, koska sillä voidaan lisätä tietoisuutta paitsi yhteisistä haasteista, mutta myös tavoitteista ja sovitusta yhteisötason toimista. Näin saadaan heräteltyä yhteisöä ja lisättyä sitoutumista tavoitteiden mukaiseen toimintaan.

Viestintää tehdään Pakka-toimintamallissa eri tasoilla eri kohderyhmille:

- Paikallinen viestintä yhteistyötahoille (avaintoimijoiden informointi).
- Paikallinen mediaviestintä toimenpiteistä ja niiden seurannan tuloksista (väestö).
- Pakka-kehittäjäverkoston ja THL:n verkkosivujen välityksellä hyvien käytäntöjen ja kokemusten levittäminen valtakunnallisesti (ammattilaiset).

Etiikka ja riskit

Etiikka

Pakka-toimintamalli edistää lainsäädännön täytäntöönpanoa eettisesti kestäväällä tavalla. Alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden sekä rahapelaamisen aiheuttamia haittoja sekä niiden ehkäisyä säännellään useilla laeilla. Kansallinen laki ja kansainväliset sopimukset antavat paikalliselle toiminnalle suuntaviivat. Valtiolla ja kunnilla on lakiin perustuva velvollisuus tuottaa rakenteet, jotka mahdollistavat ehkäisevän päihdetyön tekemisen (ml. Pakka-toiminta).

Ikärajoja testaaviin ostokokeisiin liittyy joitain eettisiä kysymyksiä, jotka on Pakka-toimintamallissa ratkaistu eettisesti kestäväällä tavalla. Pakka-ostokokeissa käytetään täysi-ikäisiä nuorelta näyttäviä koeostajia, eikä ostokokeiden tuloksia julkaista yksilöidysti myyntipistetasolla. Lisäksi ostokokeissa ostetuksi saadut tuotteet hävitetään valvotusti. Anniskelupuoolella ilta- ja yöaikaan tehtäviin ostokokeisiin ja asiakasarviointeihin on kansallisissa ohjeistuksissa suositeltu parityöskentelyä koeostajien ja arvioitsijoiden turvallisuuden varmistamiseksi.

Alkuperäinen Pakka-toimintamallin pilotointia koskeva tutkimussuunnitelma vuodelta 2003 käsiteltiin silloisen Stakesin tutkimuseettisessä toimikunnassa.

Riskit

Elinkeinon sitouttaminen ja yhteistyön ylläpito on haastavaa. Tarjontatyöryhmän käynnistäminen ja vetäminen vaatii kunnon suunnitelmaa ja valmistelua. Tämäntyyppinen elinkeinoyhteistyö voi olla vielä myös uusi toimintatapa, jossa korostuu luottamuksellisen yhteistyön käynnistäminen ja herättely vastuulliseen toimintaan, jolloin riskeihin kuuluu myös riittämätön osaaminen tämäntyyppiseen työskentelyyn.

Riskinä voi olla se, että toimintamallin juurtuminen ja organisaation tuki sille jäävät heikoiksi, jolloin toiminnan kattavuus ja sitä kautta laatu on riittämätöntä ja tuloksia ei tule. Tällöin toimijoiden motivaatio laskee, eikä resurssija saada paikallisen näytön puuttuessa.

Resurssit ja kustannusarvio

Tarvitaan toimintaa koordinoiva henkilö, jolle tämä on osoitettu tehtäväksi joko 100 prosenttisena kokopäiväisenä tehtävänä tai muutoin määritellyin prosentein (voi myös olla osa ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilön / koordinaattorin tehtävää kunnassa/alueella). Lisäksi keskeisiä resursseja toiminnassa ovat yhteistyöryhmät, joiden toimintaan kumppanit tarjoavat asiantuntemustaan ja työaikaansa. Idea on saada yhteistyöryhmiin laaja-alainen asiantuntemus, ja toisiaan täydentävää osaamista toimintamallin toteuttamiseen.

Yhteistyökumppanit ja sidosryhmät tuovat toimintamallin toteuttamiseen resurssejaan paitsi yhteistyöhön käytetyn työajan niin myös mm. käytettävien tilojen ja materiaalien muodossa. Koska elinkeinoelämä on tässä yhteistyökumppani, se on myös itsestään selvä resurssin tarjoaja siinä mielessä, että esimerkiksi henkilöstöä koulutetaan ja omavalvontaohjelmia laaditaan.

- **Kustannusarvio:** Riippuu toimintamallia toteuttavan kunnan / alueen koosta ja toiminnan laajuudesta. Koordinaattori (työaika kunnan / alueen koon mukaan) ja toimintarahaa noin 2 000 euroa/vuosi (arvio pohjautuu Eksoten alueen toimintaan v. 2019).
- **Rahoitus ja sidonnaisuudet:** Pakka-toimintamallin rahoitus voi toteutua monikanavaisena. Eri toimijatahojen Pakka-mallin mukainen työ toteutetaan kunkin mukana olevan toimijan omalla kustannuksella (työaika). Lisäksi mallin toimeenpanoon voidaan käyttää kunnista ja tulevaisuudessa mahdollisesti myös hyvinvointialueilta saatavaa resursointia ehkäisevän päihdetyöhön ja sen koordinointiin. Lisäksi malliin toimeenpanoon ja kehittämiseen voidaan hakea erillisrahoitusta esimerkiksi eri tahojen myöntämistä hanke- ja kehittämisrahoista. Tärkeää olisi, että Pakka-toiminnalla olisi kuitenkin jokin vakiintunut pitkäjänteinen rahoitus toiminnan koordinointiin, viestintään ja haluttuihin interventioihin kuten vähittäismyynnin ostokokeisiin.

Jatkokehittäminen

Toimintamallia on jatkokehittänyt THL yhdessä kansallisen Pakka-kehittäjäverkoston kanssa. Suomessa Pakka-toiminta on onnistuttu yhdistämään osaksi kuntien/alueiden ehkäisevää päihdetyötä. Monesti koordinaatiotyöhön tarvittavat resurssit ovat kuitenkin ongelma. Myös Suomen kuntien pieni väestöpohja ja elinkeinorakenteen keskittyminen asettavat haasteita käyttöönotolle. Pakka-toimintamallin laadukas ja tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttäisikin monilla alueilla kuntarajat ylittävää yhteistyötä. Tähän kuntien väliset yhteistyömallit sekä ehkäisevän päihdetyön alueellinen tuki voisivat tarjota mahdollisen ratkaisun. Toimintamallista on julkaistu THL:n verkkokoulu keväällä 2022 sen käynnistämisen ja laadun varmistamisen tueksi.

Yhteenveto vaikuttavuudesta

Pakka-toimintamallin teoreettinen ajatus on kirkas ja tarve ilmeinen. Käytännön toteutusta haastavat avaintoimijoiden sitoutuminen sekä vaikuttavuuden näkökulmasta toiminnan toteuttaminen riittävässä laajuudessa.

1.2 Toimintamallin näyttöön perustuva tieto

Tutkimustietoon perustuva näyttö

Toimintamalli arvioitiin Suomessa kahdella pilottipaikkakunnalla vuosina 2004–2007/2008 kontrolloidussa kvasikokeellisessa tutkimusasetelmassa. Taustalla olivat vastaavien yhteisöperustaisien toimintamallien vaikuttavuustutkimukset, joista oli julkaistu joitain lupaavia tuloksia Pakka-hankkeen käynnistämisen aikoihin. Pakka-arviointitutkimus koostui sekä prosessi-että tulosarvioinnista sekä näitä täydentävistä laadullisista osatutkimuksista.

Pakka-vaikuttavuustutkimuksen (pilotti v. 2004–2007/2008) tulokset olivat monimuotoisia. Tuolloin alkoholihaittojen vähentämiseen keskittyneellä toimintamallilla pystyttiin muun muassa:

- parantamaan ikärajavalvontaa myyntipaikoissa
- tukemaan alaikäisten raittiutta ja vaikuttamaan asukkaiden asenteisiin alaikäisten juomisesta
- vähentämään päihtyneille anniskelua ravintoloissa.

Esimerkiksi alaikäisten osalta tulokset ovat melko yhdensuuntaisia.

Malli on toteutettu ja arvioitu Suomessa, joten tulokset soveltuvat hyvin suomalaisiin olosuhteisiin. Alkoholi on laillisesti myytävä tuote, jolle on asetettu ikärajat, mutta alaikäiset nuoret kuitenkin edelleen juovat alkoholia – eli toimintamallin mukaiselle työlle on tarvetta. Kaiken kaikkiaan Suomessa on tarvittavat edellytykset kansainvälisten mallien toteuttamiselle käytännössä.

Kansainvälisesti yhteisöperustaisesta alkoholihaittojen ehkäisystä on runsaasti tutkimusta, jossa on arvioitu interventoiden vaikuttavuutta myös satunnaistetuissa kontrolloiduissa koeasetelmissa (RCT) (esim. katsaus RCT-tutkimuksista: Midford & Shakeshaft 2017).

Pakka-toimintamallin kustannusvaikuttavuutta ei ole tutkittu Suomessa. Kansainvälisessä kirjallisuudessa on joitain esimerkkejä vastaavien toimintamallien kustannusvaikutuksista (mm. Ruotsin STAD-toimintamalli anniskelun osalta: Mansdotter ym. 2017).

Taulukko 1. Tutkimustietoon perustuvan näytön määrä

	Toimintamallia koskevat tutkimushankkeet, kpl	Toimintamallia koskevat julkaisut, kpl
Kansalliset	1–3	10–20
Kansainväliset*	>50	Ei tietoa: mittava kirjallisuus

*Huomioitu erilaiset yhteisöperustaiset alkoholihaittojen ehkäisyn arviointitutkimukset.

Asiantuntijatietoon perustuva näyttö

Pilottihankkeen loppuraportti (Holmila ym. 2009) sisältää paljon Stakesin/THL:n ja paikallisten kehittäjien yhteenvetoja ja kokemuksia toimintamallista käytännössä. Toimijakokemusten pohjalta on pilotin jälkeen laadittu opas toimintamallin käyttöönottoa tukemaan (Fors ym. 2013).

Toimintamalliin sisältyy menetelmiä, joilla paikalliset asiantuntijat ja ammattilaiset voivat mitata toimintansa vaikutuksia. Esimerkiksi ostokokeita on tehty useilla paikkakunnilla säännöllisin

väliajoin. Niillä seurataan alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden ja rahapelaamisen ikärajavälön aktiivisuutta vähittäismyymyntipisteissä.

THL kannustaa paikallisia toimijoita itsearviointiin. Asiantuntija-arviointeja on tehty ainakin joissain kunnissa, jotka kertovat tekevänsä Pakka-työtä, mutta näitä tietoja ei ole koottu kansallisesti pilottivaiheen jälkeen.

Kokemusasiantuntijatietoon perustuva näyttö

Pakka-arviointitutkimuksessa (2004–2008) ei kerätty kokemustietoa toimintamallin vaikuttavuudesta, eikä sitä ole raportoitu systemaattisen arvioinnin muodossa. Pakkaa on kuitenkin toteutettu useilla paikkakunnilla eri keinoin. Toimintamallia on sovellettu Suomessa pilotti-hankkeen jälkeen vuodesta 2009 asti, ja vuonna 2016 sitä toteutettiin noin 49 kunnassa (joissa asuu noin 2,7 suomalaista). Paikallisten koordinaattoreiden kokemuksia vaikuttavuudesta on vaihdettu Pakka-kehittäjäverkoston kokouksissa vuosien saatossa, ja kokemustietoa on hiljaisena tietona useiden kuntien/alueiden toimijoilla.

Esimerkkejä paikkakuntien kokemuksista löytyy [THL:n Pakka-toimintamallin verkkosivuilta](#).

Pakka-pilottihankkeen toimijakokemuksia on koottu loppuraporttiin (Holmila ym. 2009). Keskeinen havainto oli, että yhteistyö keskenään ristiriitaiset intressit omaavien tahojen välillä oli ylipäättään mahdollista ja hyödyllistä. Kokemustietoa ei ole pilottivaiheen jälkeen tuoreesti tutkittu esimerkiksi haastatteleamalla. Sitä vastoin kokemustietoa on karttunut ja kanavoitu THL:n koordinoimassa kansallisessa Pakka-kehittäjäverkostossa, jossa tehdyn yhteistyön pohjalta Pakka-toimintamallia ja sen menetelmiä on kehitetty edelleen. Toimintamallia esitellään THL:n verkkokoulussa, jossa on tuotu esiin myös toimijoiden kokemuksia.

Pakka-kehittäjäverkosto on merkittävä käytännön asiantuntijoiden yhteistyöfoorumi, jonka toimintaa THL koordinoi. Käytännön asiantuntijatiedon ja yhteiskehittämisen pohjalta on luotu uusia Pakka-toimintamallin osia, kuten asiakasarvioinnit ravintoloissa, Festari-Pakka ja Skarppina kassalla -toiminta. Toimintamalliin on yhdistetty myös alkoholilain mukainen paikallinen uusiin ansiskelulupiin liittyvä lupalausuntomenettely.

Yhteenveto näyttöön perustuvasta tiedosta

Toimintamallin pilottivaiheessa (2004–2007/2008) tehtiin toimintamallin vaikuttavuusarviointi. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että paikallisten alkoholipolitiikkatoimien vaikuttavuutta on vaikeaa osoittaa tieteellisesti, sillä kokeellisen vaikuttavuustutkimuksen metodiset kriteerit ovat tiukat. Myös tutkimusasetelmien kontrolli on haasteellista kvasikokeellisissa kenttätutkimusasetelmissa. Pakka-toimintamallin arvioinnin haasteena on, että toimintamalli koostuu useista toimintalohkoista, joilla on yhteinen perusta, mutta myös toisistaan poikkeavia tavoitteita ja keinoja (esim. yhtäältä alaikäiset ja toisaalta humalajuominen yleensä).

Mikäli katsotaan vaikuttavuustutkimusta ja prosessiarviota kokonaisuutena, voidaan toimintamallin tieteellinen näyttö arvioida vähintäänkin hyväksi.

1.3 Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön

Sovellettavuus Suomeen

Suomessa on tarvittavat viranomaistahot ja lainsäädännöllinen perusta toiminnalle, mutta toisaalta on olemassa myös käytännön haasteita (esim. kuntatalouden heikko tilanne). Alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn tähtäävillä keinoilla on tarvetta Suomessa. Saatavuuden sääntely on vaikuttava keino, mikäli sitä toteutetaan tehokkaasti.

Sovellettavuus eri kohderyhmiin

Koko väestö.

Olemassa olevat rakenteet ja verkostot

Suomessa Pakka-toiminta on onnistuttu yhdistämään osaksi kuntien/alueiden ehkäisevää päihdetyötä ja sen rakenteita, kuten ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöiden tehtäviä ja monialaisten työryhmien työtä. Pakka-toimintamallin mukaisen monialaisen yhteistyön varmistamiseksi suositellaan kuntaan perustettavaksi tarjontatyöryhmää tai työryhmien laajentamista niin, että keskeiset toimijat saadaan mukaan. Monesti koordinaatiotyöhön tarvittavat resurssit saattavat kuitenkin muodostua haasteeksi.

Lisäksi pienissä kunnissa haasteena on pieni väestöpohja ja sen kautta elinkeinotoimijoiden rajallinen määrä. Pienissä kunnissa Pakka-toimintamallin laadukas ja tarkoituksenmukainen toteuttaminen edellyttäisikin monilla alueilla kuntarajat ylittävää yhteistyötä.

Uusien hyvinvointialueiden myötä Pakka-toimintamallille on mahdollista luoda myös alueelliseen tukeen perustuvaa yhteistyötä ja rakenteita toimintamallin toimeenpanon ja arvioinnin tueksi.

Koulutus ja koulutusmateriaalit

THL on julkaissut vuonna 2022 verkkokoulun. Tätä ennen koulutusta malliin on ollut tarjolla valtakunnallisissa ja alueellisissa seminaareissa. Lisäksi on järjestetty Pakka-toimintamallia käynnistävälle ja toteuttaville kunnille alueellisia työpajoja ja kehittämisverkostoja, joissa on tarjottu paitsi tietoa, niin myös konkreettista tukea. Myös aluehallintovirastojen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavat ylitarkastajat tarjoavat tukea toimintamallin käynnistämiseen ja THL:n ylläpitämässä valtakunnallisessa Pakka-kehittäjäverkostossa on mahdollista päästä vertaisten kanssa vaihtamaan kokemuksia ja tietoja toimintamallin toteuttamisesta, ja osallistua yhteiskehittämiseen.

Hyvinvointialueiden lakisäätöihin tehtäviin jatkossa kuuluu kuntien tukeminen asiantuntemuksella, mikä mahdollistaisi aiempaa paremmin aluetasoisien verkostoitumisen ja yhteiskehittämisen myös Pakka-toimintamallissa.

Lisätietoja:

- [Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu \(THL, 2017\)](#)
- [Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy - Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintamalliin \(THL, 2013\)](#)
- Pakka-toimintamalli THL:n verkkosivuilla: www.thl.fi/pakka

Käyttö Suomessa ja kansainvälisesti

Käyttö Suomessa

Toimintamallia on tutkittu Suomessa vuosina 2004-2008.

Käyttö alkanut Suomessa pilotti-hankkeen jälkeen, vuonna 2009. Toimintamallia sovellettiin vuonna 2016 49 kunnassa. Vuonna 2020 Manner-Suomen kunnista 44 prosenttia (noin 130 kuntaa) ilmoitti edistävänsä Pakka-toimintamallia työssään ja/tai toimintaa ohjaavissa suunnitelmissaan.

Käyttö Euroopassa

Ei käytössä.

Käyttö Euroopan ulkopuolella

Ei käytössä.

Taulukko 2. Toimintamallin käyttö Suomessa ja kansainvälisesti

	Käyttöalueet
Suomessa	Vuonna 2016 49 kuntaa; Vuonna 2020 44 % Manner-Suomen kunnista (n. 130 kuntaa)
Euroopassa	Ei käytössä*
Euroopan ulkopuolella	Ei käytössä*

*Pakka-toimintamalli on kehitetty kansainvälisten esimerkkien perusteella nimenomaan Suomen olosuhteisiin soveltuvaksi toimenpidekokonaisuudeksi, jota ei sellaisenaan käytetä muissa maissa.

Yhteenveto sovellettavuudesta käytäntöön

Toimintamallilla on vahva lakiperusta, sillä toisaalta toimintamalli käytännössä tukee lainsäädännön toimeenpanoa ja toisaalta lainsäädäntö tukee toimintamallin toteuttamista esimerkiksi edellyttämällä tietoon perustuvaa ja monialaista yhteistyötä sekä sen yhteensovittamista. Lisäksi toimintamallin mukaista työtä tuetaan keskeisillä kansallisilla toimintaohjelmilla ja strategioilla. (Ks. myös luku 1.4.)

Toimintamallin prosessiarvioinnissa ja vaikuttavuusmittauksissa on luotu vahva perusta käytännöille, joita on edelleen kehitetty ja tuettu THL:ssä.

Monet kunnat – varsinkin väestömäärältään suuremmat kaupungit – ovat ottaneet toimintamallin käyttöön. Suomen kuntien pieni koko ja heikot resurssit vaikeuttavat mallin soveltamista: jatkossa olisikin hyvä harkita tarvittaessa toiminnan koordinoitua osana laajempien yksiköiden toimintaa esimerkiksi useiden kuntien yhteistyössä ja alueiden tukemana.

1.4 Toimintamallin lähteet

Internet-sivut ja sosiaalinen media

Kansallinen www-sivu: www.thl.fi/pakka

Lainsäädäntö

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015, 5 §) edellyttää Pakka-toimintamallin mukaista yhteistyötä kunnassa. Lisäksi toimintamalli toimeenpanee alkoholi-, tupakka- ja arpajaislakien säädöksiä muun muassa ikärajavalvonnasta ja selvästi päihtyneelle anniskelun kiellosta sekä tukee mm. alkoholilain mukaisia elinkeinon omavalvontatoimia ja kunnan kuulemista kyseessä olevan kunnan alueelle haettavan anniskeluluvan harkinnan yhteydessä.

Poliittiset suositukset ja ohjeistukset

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, Kansallisen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelman tavoite- ja toimenpidesuunnitelma vuosille 2018–2025, Turvallisuutta kaikkialla - paikallisen ja alueellisen turvallisuussuunnittelun kansalliset linjaukset, Rikoksentorjuntaneuvoston hyvät käytännöt -portaali.

Päihde- ja riippuvuusstrategia (STM 2021).

Vertaisarvioidut julkaisut toimintamallista

Holmila, M., Karlsson, T. & Raitasalo, K. (2005). Alaikäisten alkoholiostot. *Yhteiskuntapolitiikka* 70(3), 305–310.

Holmila, M., Karlsson, T. & Warpenius, K. (2010). Controlling teenagers' drinking: Effects of a community-based prevention project. *Journal of Substance Use* 2010 15(3), 201–214.

Holmila, M. & Warpenius, K. (2007). A study on effectiveness of local alcohol policy: Challenges and solutions in the PAKKA project. *Drugs: Education, Prevention and Policy* 14(6), 529–541.

Holmila, M., Warpenius, K. & Tigerstedt, C. (2006). Paikallisten alkoholihaittojen ehkäisyn tila ja tulevaisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(6), 596–609.

Holmila, M. & Warpenius, K. (2012). Community-based prevention of alcohol-related injuries: Possibilities and experiences. *IJADR International Journal of Alcohol and Drug Research. The Official Journal of the Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol* 1(1), 27–39.

Karlsson, T, Raitasalo, K & Warpenius, K (2008). "Onks henkkareita?" Ikärajakontrolli alkoholin vähittäismyynnissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 73(2), 153–161.

Simonen, J. & Tigerstedt, C. (2006). "Mieluummin kavereille kuin läheisille" : solidaarisuus nuorten aikuisten alkoholin välittämisessä alaikäisille. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(3), 239–249.

Warpenius, K. (2005). "Paa iso tuoppi..." Näyttelijän avustama ostokoe ravintoloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 70(3), 295–304.

Warpenius, K. (2005). "Ett schort stop..." Skådespelare testar krogars serveringspraxis. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 22(6), 385–402.

Warpenius, K., Holmila, M., Mustonen, H. & Warsell, L. (2008). Omavalvontaa ja viranomaiskuria. Miten paikallinen alkoholihaittojen ehkäisy vaikuttaa humalaisille anniskeluun? *Yhteiskuntapolitiikka* 73(2), 139–152.

Warpenius, K. & Holmila, M. (2008). Local prevention in licensed premises: Experiences from the Finnish PAKKA-project. Teoksessa B. Olsson & J. Törrönen (toim.), *Painting the town red: Pub´s, restaurants and young adults´ drinking cultures in the Nordic countries* (249-272) NAD.

Warpenius, K. & Tigerstedt, C. (2010). Paljon huolta – vähän hupia. Alkoholiaiheiset kirjoitukset kahdessa paikallislehdessä 2004–2007. *Yhteiskuntapolitiikka* 75(3), 274–283.

Warpenius, K., Holmila, M. & Mustonen, H. (2010). Effects of a community intervention on alcohol service to intoxicated patrons. *Addiction* 105(6), 1032–1040.

Warpenius, K., Holmila, M. & Raitasalo, K. (2012). Peliin ei puututa: Alkoholien, tupakan ja rahapeliautomaattien ikärajalvontaa testanneet ostokokeet vähittäisliikkeissä. *Yhteiskuntapolitiikka* 77(4), 375–385.

Warpenius, K. (2015). Ostokokeet alkoholipoliittisena interventiona. Metodisia pulmia ja hallinnallista hämminkiä. *Sosiologia* 52(3), 255–270.

Warpenius, K., Holmila, M. & Raitasalo, K. (2016). Compliance with the legal age limits for alcohol, tobacco and gambling – A comparative study on test purchasing in retail outlets. *Drugs: Education, Prevention and Policy* 5, 435–441.

Julkaisut toimintamallista

Huom. Toimintamallia on kehitetty ja toteutettu pian 20 vuoden ajan, eikä näistä ole systemaattisesti koottu tietoa.

Holmila, M., Warpenius, K. & Warsell, L. (2007). Elävä laki - vastuullinen arki. Paikallisen alkoholipoliittikan kehittämisen haasteet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72(2), 205–210.

Holmila, M., Warpenius, K., Warsell, L., Kesänen, M. & Tamminen, I. (2009). *Paikallinen alkoholipoliittikka: Pakka-hankkeen loppuraportti. Raportti 5/2009*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Krnel, S. R., Budde, A., van Dalen, W. ym. (2016). *Public awareness, school-based and early interventions to reduce alcohol related harm: A tool kit for evidence-based good practices*. National Institute of Public Health, Slovenia ([pdf](#)).

RARHA-hankkeen Good Practice Platformilla ([linkki](#))

Tamminen, I. (2012). *Pakka-toimintamallin toteutus ja hyvät käytännöt*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Warpenius, K. & Holmila, M. (2007). Connecting alcohol research and prevention practice: Lessons learned from the Local Alcohol Policy Project. *Nordisk alkohol- och narkotikatidskrift* 24(6), 652–655.

Warpenius, K. & Markkula, J. (2018). *Ehkäisevän päihdetyön nykytila ja tulevaisuus kunnissa: Vuoden 2016 kuntakyselyn tuloksia*. Raportti 9/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Audiovisuaalinen materiaali

Pakasta on pidetty lukuisia esityksiä hankkeen aloituksesta tähän päivään eri toimijoiden toimesta ja hyvinkin eri näkökulmista (suurin osa ei ole Slidesharessa). Joitakin viimeaikaisia THL:n esimerkkejä Slidesharessa:

Kesänen, M. (2019). Kuntalaiset Pakka-toiminnassa – Tarkastelussa erityisesti rahapelaaminen. Ehkäisevää päihdetyötä vai sirkushuveja? tuloksia työhön -seminaari 5.11.2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.slideshare.net/THLfi/minna-kesanen-kuntalaiset-pakka-toiminnassa-tarkastelussa-rahapelaaminen>

Markkula, J. (2016). Pakka-toimintamalli pähkinänkuoressa. RARHA-seminaari 14.11.2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.slideshare.net/THLfi/pakkatoimintamalli-phkinnkuoressa>

Pakka-hankkeen aikana koulutus-dvd.

Pakka-toimintamallia (ja ehkäisevää päihdetyötä) kuvaavat videoklipit: https://www.youtube.com/playlist?list=PLV8_D7-jawHS-GSmsgKzX886WzSenP_yO

Oppilaitosyhteistyöstä Pakassa (Sari Ilvonen): <https://www.youtube.com/watch?v=IDuleXS4Xmk>

Miten elinkeinon edustajat saadaan mukaan Pakka-toimintaan? (Sari Ilvonen): <https://www.youtube.com/watch?v=IkKN0M4DO4>

Anniskelupaikkojen asiakasarvioinnit vastuullisen anniskelun tukena – Tietoa opiskelijoille (Aija Blad & Kati Tervo): <https://www.youtube.com/watch?v=pLPrn75R-4g>

Kom igång med Pakka-verksamheten - 3 viktiga steg (Karin Rantala): <https://www.youtube.com/watch?v=GxB7Jnwnw6A>

Pakka-verksamhet på en liten ort (Karin Rantala): <https://www.youtube.com/watch?v=fTbengFbNc>

Opinnäytetyöt

Tamminen, I. (2013). *Nuorten aikuisten käsityksiä vanhempiensa alkoholikontrollista* [pro gradu -työ, Tampereen yliopisto]. Trepo Tampereen yliopiston avoin julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201311081572>

Warpenius, K. (2019). *Paikallinen alkoholipolitiikka moraalihallinnan käytäntönä: Kvasikokeellisen vaikuttavuustutkimuksen metodisia ja eettisiä kysymyksiä* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. HELDA Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3380-9>

Lisäksi hankeaikana useita amk-tutkielmia.

Koulutusmateriaalit

Materiaalia on koostettu VerkkoPakkaan: www.thl.fi/pakka (esim. [Vastuullinen anniskelu - koulutus pohja](#) tai [Skarpina kassalla -koulutus pohja](#))

Tulossa syksyllä 2021 THL:n verkkokoulutus alustalle Pakka-verkkokoulu

osoitteessa: <https://www.maistuvakoulu.fi/koulutus-opettajille/>

Muut materiaalit

Fors, R., Heimala, H., Holmila, M., Ilvonen, S., Kesänen, M., Markkula, J., Saunio, A. L., Strand, T., Tamminen, I., Tenkanen, T. & Warpenius, K. (2013). *Paikallinen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisy - Käsikirja yhdessä toteutettavaan Pakka-toimintaan*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-044-3>

Tamminen, I. (2012). *Pakka-toimintamallin toteutus ja hyvät käytännöt*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201302191857>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2012). *Ikärajojen noudattaminen on yhteinen asia: Alkoholi, tupakka ja rahapelit ovat K-18 -tuotteita*. Tiedä ja toimi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201211159953>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015). *Pakka-toimintamalli: Yhteistyöllä tehoa paikalliseen alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201402201556>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2017). *Pakka-toimintamalli – Käynnistä toiminta ja varmista laatu*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201701091080>

Toimintamallin kuvauksessa käytetyt lähteet

Mansdotter, A. M., Rydberg, M. K., Wallin, E., Lindholm, L. A. & Andreasson, S. A (2007) Cost-effectiveness analysis of alcohol prevention targeting licensed premises. *European Journal of Public Health* 17(6), 618-623.

Midford, R. & Shakeshaft, A. (2017). Community-focused approaches to the prevention of alcohol-related harms: From past experiences to future possibilities. Teoksessa T. Kolind, B. Thom & G. Hunt (toim.), *The SAGE Handbook of Drug and Alcohol Studies* (213-237) SAGE Publications.

2 PAKKA-TOIMINTAMALLIN VERTAISARVIOINTI

Arvio toimintamallin vaikuttavuudesta

I Toimintamallin vaikuttavuus	Arvio	Pisteet (1-5)
Tavoite	Tavoitteet ovat realistisia ja uskottavia. Erityisen innovatiivista tavoitteenasettelussa on keskittyminen päihteiden sosiaaliseen saatavuuteen.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Tarve kohderyhmän ja yhteiskunnan näkökulmasta	Toimintamallin tarve on perusteltu erittäin hyvin kestävän hyvinvoinnin, terveyden edistämisen ja eriarvoisuuden kaventamisen näkökulmista. Keskeiset kohderyhmät (nuoret, päihtyneet) on valikoitu huolella tarpeen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmista.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Tarve HYTE-näkökulmasta	Tarve on määritelty kiitettävästi tai erinomaisesti seuraavista näkökulmista: hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen; turvallisuuden edistäminen; osallisuuden edistäminen; hyvinvointi- ja terveyserojen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen; olemassa olevien HYTE-rakenteiden ja -käytäntöjen hyödyntäminen ja edistäminen; sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävän yhteiskunnan kehityksen edistäminen	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Vaiheiden ja menetelmien johdonmukaisuus	Toimintamallin käynnistämisen, toteutuksen, seurannan ja arvioinnin vaiheet etenevät selkeästi, johdonmukaisesti ja perustellusti. Toteuttamiseen valitut menetelmät sopivat erinomaisesti tavoitteen saavuttamiseen. Toiminta perustuu yhteisöprevention periaatteen. Toimijat osallistuvat erittäin aktiivisesti eri vaiheiden toteuttamiseen. Ohjeiden perusteella toiminta on helppo aloittaa.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Vaikuttavuuden mittaaminen ja seuranta	Arviointiin ja seurantaan on mallissa kiinnitetty paljon huomiota. Arvioinnin vakiintuneet mittarit (mm. ostokokeet) soveltuvat toiminnan tavoitteiden ja vaikuttavuuden tarkasteluun kiitettävästi. Mittareiden luotettavuudesta on myös tutkimusnäyttöä. Mallin avulla arviointi ja seuranta on mahdollista rakentaa järjestelmälliseksi ja jatkuvaksi.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

	Varsinaista ulkopuolista arviointia malliin ei sisälly, mutta väestötason tietoja koskien päihteiden käyttöä, poliisin toimintaa ja alkoholivalvontaa hyödynnetään.	
Kohderyhmän tarkoituksenmukaisuus	Toimintamallin tavoitteena on vaikuttaa mm. päihteiden sosiaaliseen saatavuuteen. Sen kannalta alaikäiset ja henkilöt riskijuomistilanteissa ovat taitavasti määritelty ja relevantti kohderyhmä. Kohderyhmän saavuttamisen kannalta haasteena voi olla elinkeinon edustajien osallistaminen.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Asiantuntijoiden ja sidosryhmien tarkoituksenmukaisuus	Toiminnan perustana ovat olemassa olevat hallinnolliset rakenteet kunnissa, maakunnissa tai kuntayhtymissä. Näiden sisäinen ja välinen suhde toimintamallin toteuttamisen kannalta on keskeinen ja erittäin perusteltu. Asiantuntijat ja sidosryhmät ovat valittu toimintamallin toteutuksen kannalta hyvin ja heillä on pääosin vaadittava asiantuntemus. Ostokokeiden suorittaminen vaatii koulutusta, mikä on osa mallin toteutusta.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Vaikuttavuus	Vaikuttavuus on mallissa jaettu pitkän, keskipitkän ja lyhyen aikavälin vaikutuksiin. Parhaimmillaan palvelujärjestelmän ja järjestyksenpidon kuormitus vähenee. Yksilöiden (alaikäisten ja päihtyneiden) alkoholin saatavuus heikkenee, mikä edistää yksilöiden terveyttä ja hyvinvointia. Mallin systemaattinen käyttöönotto voi vaikuttaa yleiseen asenneilmapiiriin. Tavoitteena olevan alkoholin sosiaalisen saatavuuden laskemista mitataan mm. ostokokeilla ja asiakasarvioinneilla. Ostokokeet on luotettava menetelmä. Luotettavaa tutkimustietoa vaikuttavuudesta on.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☒ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Kustannusvaikuttavuus	Tästä ei tutkimustietoa Suomea koskien.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☒ 1 heikko
Etiikka	Toimintamallin toimeenpanoon liittyvät riskit ja eettiset kysymykset on tuotu esille erinomaisesti eri toimijoiden näkökulmista. Toimintamalli on eettisesti kestäväällä pohjalla.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

Johtaminen ja hallinto	Toimintamalli kiinnittyy jo olemassa oleviin hallinnollisiin rakenteisiin. Toiminta edellyttää eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja siten johdon ja toimijoiden sitoutumista yhteistyön toteuttamiseen. Keskeistä on toimintaa koordinoivan henkilön riittävät resurssit ja tuki taustaorganisaatiosta.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Viestintä	Viestinnällisiä toimenpiteitä mallissa hyödynnetään laaja-alaisesti ja viestinnän tueksi on kansallisen tason yhteistyöverkosto. Mallia ei levitetä kansainvälisesti. Sisäinen ja ulkoinen viestintä tukee mallin leviämistä. Keskeiset kansalliset asiantuntijaverkostot tukevat toimintamallin levittämistä. Mallista, siihen liittyvästä toiminnasta ja koulutuksista on saatavilla hyvin tietoa avoimessa verkossa. Viestintää kehitetään aktiivisesti.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Riskit	Riskejä on analysoitu eri toimijoiden osalta erinomaisesti ja kattavasti. Keskeinen riski, jota voidaan pienentää riittävällä tuella ja ohjauksella, liittyy toiminnan vakiinnuttamiseen ja keskeisten toimijoiden (esim. elinkeino) sitouttamiseen toimintaan. Tämä on huomioitu suunnittelussa ja toteuttamisessa.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Resurssit, budjetti, rahoittajat ja sidonnaisuudet	Resurssien arviointi ja kuvaus on realistinen. Toimintamallin käyttöönotto edellyttää yhden henkilöresurssin palkkaamista tai riittävien henkilöresurssien varaamista (kunnan koko huomioiden) sekä toimenpiteiden laajuudesta ja keinoista riippuen toimintakulujen varaamista. Rahoitus on yleensä peräisin kunnilta /kuntayhtymiltä /maakunnilta. Mallissa oleellista on verkoston luominen, mikä lisää käytettävissä olevia (henkilö)resursseja. Eri toimijat, kuten rahoittajat ja elinkeinotoimijat osallistuvat toimintamallin yhteiskehittämiseen. Henkilöstöresurssit ja budjetti määräytyy toimintamallin toteutuksen ja kontekstin ehdoilla. Täsmällistä esimerkkibudjettia ei kerrota.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☒ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Toimintamallin johdonmukaisuus	Toimintamallin sisäinen logiikka on selkeä, perusteltu ja johdonmukainen tarpeen, tavoitteen, kohderyhmän ja toimenpiteiden osalta. Toimintaa arvioidaan soveltuvin ja luotettavin mittarein. Mallin erinomainen johdonmukaisuus edistää erinomaisesti tavoitteiden toteutumista,	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

	vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Kustannusvaikutuksista on vain vähän tietoa.	
Toimintamallin levinneisyys ja vaihe: a) Suomessa	Malli on ollut käytössä jo vuodesta 2004 ja vuonna 2016 se oli käytössä 49 kunnassa.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
b) Euroopassa	Pakka-toimintamalli ei käytössä Suomen ulkopuolella. Pakka-malliin sisältyviä interventio- ja yhteisöpreventioiden toimia sovelletaan laajasti muissa maissa.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko ☒ 0 ei koske ko. toimintamallia
c) Euroopan ulkopuolella	Pakka-toimintamalli ei käytössä Suomen ulkopuolella. Pakka-malliin sisältyviä interventio- ja yhteisöpreventioiden toimia sovelletaan laajasti muissa maissa.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko ☒ 0 ei koske ko. toimintamallia
Kokonaisarvio osa-alueen 1 vahvuuksista ja heikkouksista	Toimintamallin vahvuudet ja heikkoudet on tunnistettu ja niitä on eritelty kiitettävästi toimintamallin kehittämiseksi. Erittely on tehty selkeästi, johdonmukaisesti ja oivaltavasti. Toimintamallin käytännön toteuttamiseen liittyy lukuisia riskejä, jotka on niin ikään tunnistettu ja eritelty selkeästi. Malli voisi hyötyä paikallisten arviointien (mm. ostokokeet) tulosten systemaattisesta kokoamisesta, jolloin tietoa mallin mahdollisista paikallisista vaikutuksista olisi helpompi arvioida.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

Arvio toimintamallin näyttöön perustuvasta tiedosta

II Näyttöön perustuva tieto toimintamallista	Arvio	Pisteet (1-5)
Näyttöön perustuvan tiedon laatu ja määrä: a) Suomessa	Tutkimustietoa on monipuolisesti ja runsaasti Suomesta. Tutkimustieto on laadultaan hyvää. Malli pohjaa kansainväliseen tutkimustietoon vaikuttavista toimenpiteistä. Kokemus- ja asiantuntijätietoa on, mutta sitä ei ole systemaattisesti koottu.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
b) Euroopassa	Pakkaa ei toimeenpanna sellaisenaan muualla kuin Suomessa eikä tutkimustietoa Pakka-toimintamallista näin ole Euroopasta. Tutkimustietoa muista samankaltaisista interventioista on eri puolilta maailmaa. Kokemus- ja asiantuntijätiedosta ei ole kirjausta.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko ☒ 0 ei koske ko. toimintamallia
c) Euroopan ulkopuolella	Pakkaa ei toimeenpanna sellaisenaan muualla kuin Suomessa eikä tutkimustietoa Pakka-toimintamallista näin ole Euroopan ulkopuolelta. Tutkimustietoa muista samankaltaisista interventioista on eri puolilta maailmaa. Kokemus- ja asiantuntijätiedosta ei ole kirjausta.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko ☒ 0 ei koske ko. toimintamallia
Kokemustietoon perustuva näyttö -toimintamallin käytännön hyöty -kohderyhmän tuottama näyttö -esimerkit kokemustietoon perustuvasta näytöstä	Kokemustietoa toimintamallin toimivuudesta on kerätty mm. haastattelemalla sekä kehittäjäverkoston kautta. Käytännön hyöty on kuvattu hyvillä esimerkeillä. Kokemustietoa hyödynnetään jatkuvasti toimintamallin kehittämisessä alueilla. Haasteena on, että koottu tieto on melko vanhaa eikä tietoa ole koottu kansallisesti. Tältä osin tuoretta näyttöä ei ole kansallisesti.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☒ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Asiantuntijätietoon perustuva näyttö -toimintamallin käytännön hyöty -asiantuntijoiden tuottama näyttö -asiantuntijätietoon perustuvan näytön vaikuttavuus ja kustannusvaikuttavuus	Toimintamallista on olemassa opas ja laajat loppuraportit. Myös jatkuvaa arviointia suoritetaan toimintaa harjoittavissa kunnissa. Haasteena on, että asiantuntijätietoa kootaan, mutta tiedon sisältöä ei ole kuvattu ja koottu yhteen systemaattisesti.	☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☒ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

<p>Tutkimustietoon perustuva näyttö -toimintamallin tieteellisyys -tutkimusnäytön laatu, määrä ja menetelmät -tutkimusnäyttö vaikuttavuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta</p>	<p>Pakka-toimintamallia koskevaa tutkimusta on runsaasti kotimaasta. Vaikuttavuutta on testattu tieteellisesti luotettavin menetelmin. Tuloksista osaa voidaan luonnehtia hyväksi, kokonaisuutta tyydyttäväksi ja joistain mittauksista ei ole saatu vaikuttavia tuloksia. Suomen osalta satunnaistettuja tutkimuksia ei ole. Kustannusvaikuttavuutta koskevia tutkimuksia Suomesta ei lainkaan. Toimintamallin taustalla olevaa yhteisöprevention lähestymistapaa on tutkittu laajalti eri maissa. Ainakin yksi kansainvälinen tutkimuskatsaus satunnaistetuista kontrolloiduista verrokkiryhmätutkimuksista. Vastaavien toimintamallien kustannusvaikuttavuudesta on hyvää näyttöä muualta kuin Suomesta.</p>	<p>☐ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☒ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko</p>
<p>Tulosten sovellettavuus Suomeen</p>	<p>Toimintamallista on paljon tutkimustutkimustietoa Suomesta. Sen sovellettavuus kotimaahan on erinomainen yhtenäisten rakenteiden ja palveluntarjoajien yhtenäisen valvonnan ja säädösten vuoksi. Myös se että malli on kehitetty ja arvioitu Suomessa tukee sovellettavuutta. Kansainvälinen tutkimustieto on myös hyvin sovellettavissa Suomen oloihin. Kokemus- ja asiantuntijatietoa on, mutta ei julkaistuna systemaattisessa muodossa.</p>	<p>☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko</p>
<p>Kokonaisarvio osa-alueen 2 vahvuuksista ja heikkouksista</p>	<p>Näytön vahvuudet ja heikkoudet on tunnistettu ja ne on eritelty erinomaisesti toimintamallin kehittämiseksi. Kokemus- ja asiantuntijatietoon perustuvaa näyttöä hyödynnetään mallin kehittämisessä. Erittely osoittaa ilahduttavan kriittistä ajattelua ja ennakkoluulottomuutta. Pakka-toimintamallin kokonarvioinnin pulmana on, että se koostuu useista toiminnan osa-alueista, joilla on toisistaan poikkeavia tavoitteita ja keinoja. Myös kustannusvaikuttavuuden näyttö puuttuu. Muuten mallia on erinomaisesti tutkittu.</p>	<p>☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko</p>

Arvio toimintamallin sovellettavuudesta käytäntöön

III Toimintamallin sovellettavuus	Arvio	Pisteet (1-5)
Tarve ja sovellettavuus Suomessa	Mallin tarve on ilmeinen (esim. alaikäisten päihteiden käytön ja humalajuomisen vuoksi, alkoholin ja rahapelien helppo saatavuus). Soveltuu Suomeen, kuitenkin käytännön haasteita liittyen mm. resursseihin.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Toimintamallin tarve ja sen sovellettavuus eri kohderyhmiin	Toimintamallin tarve ilmeinen (esim. alaikäisten päihteiden käytön ja humalajuomisen vuoksi, alkoholin ja rahapelien helppo saatavuus). Soveltuvuus alaikäisten ja päihtyneiden henkilöiden kohderyhmille erinomainen. Tarve on ilmeinen terveyden edistämisen ja turvallisuuden näkökulmasta.	☒ 5 erinomainen ☐ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Perusrakenteen soveltuvuus toimintamallin käytölle Suomessa	Olemassa olevat alueiden rakenteet ja mm. lainsäädäntö tukevat toimintamallin käyttöä. Haasteita liittyy kuntien toimijoiden väliseen yhteistyöhön ja toimintamallin priorisointiin resurssienjaossa.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Koulutus ja sen saatavuus	Toimintamallin koulutusta, asiantuntijatukea ja materiaalia on kattavasti saatavilla eri kanavissa, myös verkkokoulutuksena. Verkkokoulutukselle avataan uusi sivusto syksyllä 2020.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Toimintamallin käyttöönoton merkitys kunnissa ja hyvinvointialueilla	Toimintamallin puitteissa tehdään yhteistyötä eri viranomaistahojen, kunnan hallinnonalojen ja järjestöjen kanssa, mikä tukee HYTE-toimintaa myös päihdekysymyksiä laajemmin.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
Muut kommentit toimintamallin käytäntöön sovellettavuudesta	Tukea ja materiaaleja laajalti saatavilla. Toimintamallin käytäntöön sovellettavuus on perusteltu kiitettävästi muiden tekijöiden osalta, huomioiden kuntien lakisääteiset velvoitteet, mutta myös rajoitteet.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

Kokonaisarvio osa-alueen 3 vahvuuksista ja heikkouksista	Toimintamallin käytäntöön sovellettavuuteen liittyvät vahvuudet ja heikkoudet on tunnistettu ja niitä arvioidaan kriittisesti ja oivaltavasti. Vahvuuksia ja heikkouksia huomioidaan toimintamallin kehittämiseksi ja erityisesti sen toimeenpanemiseksi.	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko
--	---	---

Kokonaisarviointi

Kokonaisarviointi	Pisteet (1-5)
<p>Toimintamalli soveltuu hyvin Suomeen, siitä on riittävästi tutkimusnäyttöä ja se perustuu selkeään toiminta-ajatukseen. Mallin toteuttamisen mahdolliset vaikeudet liittyvä paikallisiin olosuhteisiin, erityisesti rahoitukseen ja eri toimijoiden pitkäjänteiseen sitoutumiseen toiminnan toteuttamiseen, kehittämiseen ja arviointiin. Asiantuntija- ja kokemustiedon raportointi sekä kustannusvaikuttavuuden arviointi voisi edistää mallin käyttöönottoa ja antaisi tietoa nykyistä enemmän toiminnan tuloksista.</p>	☐ 5 erinomainen ☒ 4 kiitettävä ☐ 3 hyvä ☐ 2 tyydyttävä ☐ 1 heikko

LIITTEET

Taulukko 1. Toimintamallin tiivistetty kuvaus

Tarve	Alkoholi-, tupakka- ja rahapelilainsäädäntöä ei toimeenpanna ja valvota riittävän kattavasti haittojen ennaltaehkäisemiseksi paikallisella tasolla. Monet alaikäiset juovat itsensä tosi humalaan, käyttävät tupakka- ja nikotiinituotteita sekä pelaavat rahapelejä positiivisesta kehityssuunnasta huolimatta. Myös humalahaitat ovat verrattain yleisiä.
Tavoite	Riippuvuutta aiheuttavien, ikärajavaltavien, laillisten tuotteiden saatavuuden ja käytöstä aiheutuvien haittojen vähentäminen paikallisella tasolla; Alaikäisille ja päihtyneille myynnin ja anniskelun vähentäminen sekä sosiaalisen saatavuuden tiukentaminen (ts. vähentää tuotteiden välittämistä alaikäisille ja päihtyneille). Pohjautui kansainväliseen tutkimustietoon alkoholijuomien saatavuuden sääntelyn ja yhteisöprevention vaikuttavuudesta.
Kohderyhmä	Toimintamalli kohdistuu erityisesti alaikäisiin ja ikärajavaltavien tehostamiseen (sekä kaupallinen että sosiaalinen saatavuus) sekä myös nuoriin aikuisiin ja alkoholinkäytön riskitilanteisiin anniskelupaikoissa. Malli kuitenkin perustuu ajatukseen ”koko yhteisöön” ts. paikalliseen väestöön vaikuttamisesta eri tavoin.
Menetelmä	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintamallissa eri toimenpiteitä yhdistetään koordinoitusti paikallisella tasolla laajassa yhteistyössä. • Toimintamallissa on yhteistyöryhmiä mm. tarjontatyöryhmä, joka kokoaa kuntien, valvontaviranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan toimijoita suuntaamaan voimavarat yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. • Toimia ovat elinkeinoelämän omavalvonnan kehittäminen (koulutukset, kampanjat, tempaukset), viranomaisvalvonnan tehostaminen, asennevaikuttaminen (mm. tuotteiden välittämiseen alaikäisille) ja yhteisöviestintä & mediatyö.
Tavoiteltu tulos	Seurattavia välitavoitteita ovat mm. ikärajavaltavien tehokkuus ostokokeissa ja alaikäisten kokemus ikärajavaltavien tuotteiden saatavuudesta. Tulosmuuttujia ovat mm. alaikäisten päihteiden käyttö, tupakointi ja rahapelaaminen (joihin toki vaikuttavat monet asiat) sekä esim. poliisin tietoon tullut pahoinpitelyrikollisuus anniskelupaikoissa (akuutit humalahaitat poliisin rekistereistä). Kulutuksen ja haittojen vähentyminen vähentää sote-palvelujärjestelmien ja järjestyksenpidon kustannuksia ja henkilöstön kuormitusta.
Etiikka	Toimintamallin eettisesti kriittisin kysymys koskee ostokokeiden eli mystery shopping –menetelmän etiikkaa. Tämä on käsitelty pilotti-tutkimuksen aikaan Stakesin tutkimuseettisessä toimikunnassa. Eettiset ristiriidat on huomioitu hyvin, kun mallia on edelleen levitetty Suomessa.
Toimivuuden arviointi	Malli pohjaa tietoon paikallisesta päihde-tilanteesta, jonka perusteella toimet suunnitellaan ja niiden toteutumista seurataan. Kuntatason indikaattoreita ovat mm. kouluterveyskyselyn päihde-, tupakka- ja rahapelikysymykset (ml. esim. alkoholijuomien hankintakanavat) ja paikallisesti tehtävät vähittäismyynnin

	<p>ikärajavalvontaa testaavat ostokokeet, joiden tuloksia seurataan ja joista tiedotetaan paikallisesti.</p> <p>Koska kyse on monimutkaisista yhteiskunnallisista ja sosiaalisista ilmiöstä, kausaalisten vaikutusketjujen seikkaperäinen erittely vaikuttavuustutkimuksessa on erittäin haasteellista. Rajatuimmissa interventioissa esim. kustannusvaikuttavuuden osoittaminen on helpommin toteutettavissa kuin yhteisöinterventioissa.</p>
Resurssit ja kustannukset	<p>Vaihtelee suuresti riippuen siitä, mitä mallia soveltavalla paikkakunnalla tehdään.</p>

Taulukko 2. Toimintamallin sovellettavuus käytäntöön

Toimintamallin sovellettavuus Suomeen	Pakka-toiminnan edellytyksenä olevat viranomaistahot ja lainsäädännöllinen perusta toiminnalle ovat olemassa.
Toimintamallin tarve Suomessa	Alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn tähtäävillä toimilla on eittämättä tarvetta Suomessa. Saatavuuden sääntely on vaikuttava keino, mikäli sitä toteutetaan tehokkaasti.
Toimintamallille olemassa olevat rakenteet Suomessa	Suomessa Pakka-toiminta on onnistuttu yhdistämään osaksi kuntien/alueiden ehkäisevää päihdetyötä. Monesti koordinaatiotyöhön tarvittavat resurssit ovat ongelma. Pulmana ovat Suomen kuntien pieni väestöpohja ja elinkeinorakenteen keskittyminen, jolloin myös Pakka-toimintamallin toteuttaminen edellyttäisi monilla alueilla kuntarajat ylittävää yhteistyötä. Tähän hyvinvointialueet voisivat tarjota ratkaisun, sillä niille kuuluu lain mukaan kuntien työn tukeminen asiantuntemuksellaan.
Koulutuksen saatavuus Suomessa	THL:n verkkokoulu Pakka-toimintamallin käynnistämisen ja laadun varmistamisen tueksi on julkaistu alkuvuodesta 2022. Saavutettavuus valtakunnallinen.
Sovellettavuus eri kohderyhmiin	Toimintamalli soveltuu siihen tarkoitettuihin kohderyhmiin ja tilanteisiin. Välillinen ”kohderyhmä” ovat paikalliset vähittäismyynin ja anniskelun toimijat, jotka osallistuvat interventioihin ja saavat toimintamallista tukea omavalvontansa kehittämiseen ja toimeenpanoon. Väestötason kohderyhmänä esim. alaikäisten ja juuri täysi-ikäisyyden saavuttaneiden nuorten ymmärrys ikärajojen merkityksestä ja hyväksyttävyydestä lisääntyy, mikä parhaimmillaan vähentää mm. alkoholiuomien välittämistä kavereille ja sisaruksille.
Viestintä ja toimintamallin levittäminen	Toimintamallissa keskeistä on erilaisten interventioiden ja toimijoiden työn yhteensovittaminen eli koordinaatio. Tämä edellyttää paljon sisäistä viestintää toimijoiden välillä, jolloin koordinaattori on avainasemassa. Mediatyö ja yhteisöviestintä ovat keskeinen osa Pakka-toimintamallia ja myös sen vaikuttavuuden yksi merkittävä tukipilari. Ellei esim. ostokokeiden tuloksista tai tehovalvontaiskuista ravintoloihin viestitä laajemmin, jää valvonnan/ostokokeiden vaikuttavuus rajalliseksi.
Riskit toimintamallin käytäntöön sovellettavuudessa	Saatavuuden sääntelyn kysymykset ovat pitkään olleet kuntien ja järjestöjen tekemän ehkäisevän päihdetyön katvealuetta. Ajatus siitä, että myös paikallisesti voidaan tehostaa saatavuuden rajoituksia saattaa innostaa toimijoita hetkellisesti, mutta into voi hyytyä, kun toiminta pitäisi juurruttaa pysyväksi. Tähän vaikuttaa mm. se, että kunnissa ja alueilla ei välttämättä ole otollisia toimintarakenteita Pakka-tyyppisen toimintamallin toteuttamiseen. Myös kuntien into investoida Pakka-toimintaan, kuten ehkäisevään päihdetyöhön yleensäkin, vaihtelee suuresti ja resurssit eivät ole turvattuja. Niinpä toimintamallin toteutus saattaa uhata jäädä määräaikaiseksi projektityöksi, mikä on monen HYTE- & EPT-toimintamallin kohtalo Suomen kunnissa. Tarvitaan laajempia rakenteita ja poliittisia päätöksiä työn jatkuvuuden turvaamiseksi.